

AVCTOR LECTORI S.

SVSCEPTI laboris nostri, Lector, causam rationemque ex inscriptione Libri, tum superiori Epistola cognoscere potes. Voluimus nimirum non nostris, sed antiquitate, eruditione & pietate nobilissimi scriptoris B. Ambrosij verbis ostendere, quæ ante annos mille ducentos & eo amplius Ecclesiæ Dei, de maximis minimis fidei Christianæ dogmatibus sententia fuerit. Ceterum quia Confessionem Ambrosij promittimus, mirari forte possis, cur eorum etiam librorum testimonijs uti voluerimus, quos Ambrosij non esse certo constat. At defines mirari, si consilium nostrum intelligas. Libri de Vocatione gentium Ambrosij non sunt, fateor. Capite enim septimo libri primi Pelagianorum fit mentio: qui, ut Augustinus capite duodecimo libri quarti contra duas epistolas Pelagianorum testatur, post exorti sunt, quam Ambrosius è vita excessisset. Illorum tamen sententijs Ambrosianis miscuimus; tum quòd ij libri hætenus inter Ambrosij opera numerati fuerint, tum quòd cuiuscumque demum sint, veteris certe sint, & non diserti minus, quam docti scriptoris, qui cum auctore nostro consentit in omnibus, & grauissimas quæstiones de libero Arbitrio, de prædestinatione & quæ ipsi coniunctæ sunt, grauter, acute, exacte, perspicue etiam explicat. Nostri itaque, quòd id fecerimus, cædide accipient; nec Aduersarij improbare poterunt, quando & Philippus Melanchthon & alij qui ab illius iudicio pendent, eos libros Ambrosij esse, & veram de Iustitia Christiana doctrinam continere

Præfatio ad Lectorem.

nere fatentur. Liber vero de fide Orthodoxa contra Arrianos tamen vulgo Gregorio Nazianzeno, ab alijs etiã Ambrosio nostro, tamquam à quo in Latinam linguã ex Græca conuersus sit, tribuatur: certum tamen illud habeo, neutrius horũ, sed Gregorij Niffeni Episcopi librum esse. Cur ita esse credã, fecit vir eruditissimus Iacobus Hutterus sacræ Theologiæ Licentiatus, & Colonia Agrippinæ ad D. Petri Pastor; qui me huius rei per litteras non ita pridem admonuit. Cuius ego iudicio lubens sane acquiesco; non tantũ propter singularem, quæ mihi cum eo vsque à puero intercedit necessitudinem & amicitiam: sed eo vel maxime, quod rationibus ad hanc rē euincendam vtatur optimis, multisq; veterum testimonijs, quod in omni re valere solet plurimum. Ambrosij cur esse neget, Augustinũ testem citat epistola ceterisima vndecima ad Fortunatianum, vbi locum quendam ex huius libri capite vltimo inducit nomine Gregorij Oriëntalis Episcopi. Cur autem Gregorij, non Nazianzeni illius, cognomẽto qui Theologus perhibetur, sed Niffeni, vterq; enim fuit Oriëntalis Episcopus, haberi debeat; Cassiodori testimonio cõprobabat, simulq; causam mihi ex eo indicabat, quamobrem cum Ambrosij ad Gratianum opusculis hic liber hætenus coniunctus fuisset, propter argumenti similitudinem. Sic enim Cassiodorus capite 16. de diuinis lectionibus: Si quis, inquit, de Patre, & de Filio, & de Spiritu sancto aliquid summatim præoptat attingere, nec se mauult longa lectione fatigari; legat Niffeni Episcopi librum, quem de fide conscripsit: & doctrinæ

Præfatio

coelestis claritate completus in cōtemplationem diuinam compendiosa breuitate produceretur. Qui voluminibus sancti Ambrosij sociatus est, quæ ad Gratianum Principem destinavit. Hactenus Cassiodorus. Neq̃ tamen ex Confessione nostra hunc librum semouimus, quòd pari fide de sanctissima Trinitate cum Ambrosio nostro loquatur & sentiat. De Sermonibus eius, quos in vniuersum reiecit Iohannes Oecolampadius, & Erasmus Roterodamus, sic statuo: Vt non omnes sint Ambrosij, aliqui enim inter Augustinianos reperiuntur, quidam etiam Maximo Tauriuensi tribuntur: nullos tamè esse, nisi veteris alicuius eiusque docti & Catholici scriptoris. Itaq; vt aliquos, qui Ambrosij non sint, inueniri non nego: sic illud affirmo contra, Sermones ad populum illum scripsisse, & plures quàm hodie existant, quod ex Cassiano lib. 7. de Incarnatione Domini liquido constat, vbi Ambrosium citat in Sermone de natali Domini, quæ verba tamè in Sermonibus natalitijs apud eum non inueniuntur. Quòd dissimilitudinem styli nobis obijciunt, equidè flocci facio. Aliter enim in disceptationibus apud doctos, aliter in cōtione populari coram imperita multitudine locuti sunt Patres, hinc enim ad captum audientium & res & verba accōmodarunt, de quo qui volet, legat B. Augustinum Sermone 78. de temp. Mirum, illud Erasmo non venisse in mētem, quòd explicationem Psalmodum sollecissimis plurimis refertam Arnobio Rhetori illi, cuius existat contra Gentes opus disertissimum, reclamante summa discrepātia styli, falso tribuerat. Idem scripsit, inquit episto-

la ad

Ad Lectorem.

Ia ad Hadrianum Pontificem ; sed non scripsit
ijsdem. Illud opus scripsit eruditis : hoc scri-
psit vulgo. Quid ni ergo idem de Ambrosio
iudices? eundem & Sermones hos, & ceteros li-
bros : sed hos elegantiore sermone doctioribus,
illos populo stylo ex industria humiliore
scripsisse? Libros de Mysterijs Ambrosio adi-
mit Oecolampadius, idemque tum ex phrasi con-
stare posse ait, tum ex alijs eiusdem scriptis,
ubi longe aliter sentiat. An alijs libris, quos
certo Ambrosianos esse constat, de re Eucha-
ristica diuersum sentiat, liberum sit æquo Le-
ctori ex hoc opere nostro iudicare. De cetero
sanctissimi iuxta ac doctissimi Episcopi Ros-
sensis iudicium sequi præstat, cuius hac de re
verba ex capite 21. libri 5. contra Oecolampa-
dium non pigebit subscribere : Quod ad Am-
brosium attinet, inquit, clarissimus testis est
Augustinus, qui non semel memorat Ambro-
sium de Sacramētis librum scripsisse. Et mox:
Liber de Mysterijs tam apte nectitur superio-
ribus eius libris, tamque phrasim seruat Am-
brosianam, vt nemo iuste eum possit repelle-
re. Vt omittam, quod hos ipsos libros, vti &
illum qui sequitur, De his qui inicianur my-
sterijs, sæpissime citet Ambrosij nomine Lan-
francus libro de veritate corporis & sangui-
nis Domini contra Berengariū. Conijcere po-
tes candide Lector, quo consilio ducantur Ad-
uersarij, dum hos Ambrosij, alios item veterū
libros in dubium vocant, & suppositicios fin-
gunt. Scilicet, quos suæ causæ parum seruire,
plurimū etiam obstruere apertissime conspi-
cantur, his auctoritatem & fidem adimunt,
atque in ordinē redigunt : ne crassissimi ipso-

rum errores à Veteribus & planissime prodi-
ti, & plenissime confutati deprehendantur.
Hæc te paucis admonere placuit. Tu Lector
nostro labore fruere, & fidei sanctissimæ veri-
tatem Confessione Ambrosij contra vanissi-
mas hereticorum persuasiones munire & con-
firmare stude.

PAVLVS KVECHOVIVS
RVREMUNDENSIS, AD
BENEVOLVM LECTOREM.

Ambrosij quicumque velis cognoscere diuis
Virtutes veras, scripta relicta legas.
Quanta viri pietas fuerit, constantia quanta
Et grauitas morum, non aliunde petas.
Quam fuerit rerum sacrarum rite peritus,
Hereseos doctus quam refecare malum.
Impiger Antistes fuerit quam sanctus, & aptus
Ad fidei caulas cogere saepe pecus.
Scripta relicta legas; sunt hæc monimenta suarum
Optima virtutum, queis decus orbis erat.
Ipsius ex magnis piget hæc si discere libris,
En qui perspicua te breuitate iuuat.
Quandoquidem summa contraxit dexteritate
Nopelius, quicquid tradidit Ambrosius.
Sed tamen in primis methodo collegit amena,
Que fidei nostra dogmata sacra probant.
Et que falsorum conuellunt schismata vana
Doctorum; tollunt hereticamq; luem.
Egregium hoc pie Lector opus sanctumq; laborem
Agnosce & nostro dic bene Nopelio.

CASPA.

CASPARI VLENBERGII

Canonici & Pastoris in Cæsaris

Insula, ad Lectorem

CARMEN.

Quot quot Apostolici post aurea tempora seclis
Hæreticos primis Ecclesia mater ab annis
Fulmine tartareas victrix destruxit ad vni-
Hi stygijs omnes rursus erupere lacunis, (bras,
Et cælo capita alta ferunt, cacoq; furore
Præcipites, diris perturbant motibus orbem;
Quin Christum contra insurgunt, sopitaq; pridem
Bella mouent. Atq; illa cohors Cadmeis fratrum,
Disidijs agitata cohors non agmine tantum
Hostili nudis ciet horrida prælia campis;
Præstigij etiam varijs, & fraudibus vti
Nouit, vt in partem sceleris magna agmina ducat.
Sumit Apostolici faciem mentita decoris,
Antiquæ fallax sanctum pietatis honorem
Induit, & veteris fidei se laudibus ornat
Callida, tum pulcro vultum fucata colore
Impia prædulci incautis sub melle venena
Præbet, & innocuis irrepit mentibus vltro.
Quisquis es, infidum genus hoc agnosce luperum,
Et prudens pestem vita: Si robore præstas,
Si qua tibi ad pugnam stimulat præcordia virtus,
I contra magnis animis, & monstra ferarum
Sterne solo, sacrisq; incumbens confice telis,
Et labyrinthæas illato lumine fraudes
Discute: Nec moueant vana mendacia lingua,
Quæ puri toties sanctissima munera verbi
Lactabunda crepat, veterum qua dogmata Patrum
Esse

Esse suis etiam placitis conformia garrit.
Ha sunt antiqua versuti demonis artes,
Hac fraus, sic priscis olim voluentibus annis
Vellere furtiuo turpes inuoluere nugae
Suevit, & insigni tegere impia dogmata fuco:
Ni faceret, quis vesano temerarius ausu
Ducentem stygias recta sequeretur ad vndas?
Clarius illa tibi dabitur, mihi crede, tueri,
AMBROSII tantum si docta volumina voluas,
Praefulis Insubriū AMBROSII, qui prouidus olim
Heresion cunctosq; dolos, fraudesq; malignas
Viperea sobolis nouit, calamoq; retexit.
Fudit in hunc omnes furibundi pectoris iras
Heresis, hunc vidit studijs obscure nefandis
Impietas; Sed enim quanto magis improba presis
Insignem pietate virum, tanto acrius ille
Frendentem contra nitens pugnavit in hostem.
Non illum fregere mina, non Caesaris ira,
Non miles, non armata flexere cohortes,
Omnibus obiecit sanctum caput vsque periculis
Intrepidus, vitamq; frementibus obtulit vltro,
Tanta viri inuictam firmanant robora mentem.
Hunc animi sanctum spirat quoq; scripta vigorem:
Namq; sacra quoties pugnant decurrit arena,
Christidos assertor fidei, sanctissimus heros,
Qualis in arma ruit? quam fortiter aetherea vi
Torquet in hereticas metuenda tonitrua pestes?
Quanto luctantes rationum pondere sternit?
Tum labes scelerum quo sancta robore dextra
Aggreditur? quibus ad pugnam se viribus infert
Obuius, & quanto percussas fulmine terret?
At vbi non hostes fidei, non crimina vita

Oppugnat sacris postquam sese exiit armis,
Quanta viri grauitas? qua maiestate verendus
Incedit? quam diuino venerabilis ore
Verba facit? leniq; tamen ceu flumine blandus
Labitur, & totus coelestem spirat amorem.
Agnoscas mihi sanctos in pectore flatus
AMBROSII, suauiem ambrosiae fragrantis odorē,
Optatosq; simul diuini nectaris haustus
Delibare queas, adeo mens ebria gustu
Flaminis aetherei largo se gurgite fundit.
Quinetiam veros purosq; per omnia sensus
Saluificis scripturarum de fontibus haurit
Nobilis interpres, quem nusquam tramite veri
Deuius abduxit delusis sensibus error.
Quasi cuncta libet firma cognoscere, Lector,
Vera fide, non AMBROSII monumēta necesse est
Omnia scrutari penitus; nam certa libellus
Hic documenta dabit, stricto qui margine claudit,
Qua latis fundunt immensa volumina campis.
Quicquid facundo Praesul sanctissimus ore
Disseruit, librisq; volens compluribus olim
Sparsit, id exiguo breuis hac tibi pagina pugno
Constringit; qua peruigili digesta labore
Omnia disposuit prudens, atque ordine ceruo
Quaeq; suis dedit apta locis, aciemq; venustam
Mularum instituit rerum, quas postulat vsus.
Hunc tibi Nopelius sudauit sponte laborem,
Quando sui vacuas à pondere muneris horas
Nactus, ad hanc animum potuit conuertere curam,
Acri vir flagrans studio pietatis auita,
Instructus doctrinarum praestantibus armis,
Eloquioq; potens, quo non prudentius alter

*Vi veri errorum vanos dispellere fumos
Nouit, & hæreticas sine fraude retexere fraudes.
Hic pulcros vasto deduxit ab aquare riuos
AMBROSII; puros si tu hauseris inde liquores.
Nulla tuam inficient seclâ contagia mentem.*

ALIVD
CORNELII SCHVLTIN-
gij Steinvvichij.

INter tot veneranda Patrū monumenta sacrorū,
Ambrosij minime posteriora ferunt.
Nemo maiori, mores, grauitate, ruentes
Correxit, decori restituitq; suo.
Magna fuit mentis constantia, maximus ardor,
Casaris, hoc prestit sceptrâ superba pede.
Non minus eloquio clarus, quàm rebus abundans,
Dulcis ei Ambrosio neq; are sermo fluit.
Stultus Aristarchus, veterum Ludderus auorum
Censor, dum temerat scripta verenda Patrum,
Is tamen attribuit primas ex ordine partes
Ambrosio, & dignum vexit ad astra virum.
Si quis enim Lector repetens ab origine prima
Antiqua quarat relligionis opes:
Eruet ingentem thesaurum è diuine fonte,
Hæreticosq; graui conteret ore feros.
Aurelium inde etiam Manetis dogmate cacum
Conuertit, lumen progenuitq; nouum:
Qui prius orthographâ pugnando inuaserat arcem,
Atque hostis fidei qui metuendus erat:
Tunc acie versa sua tela minantia torst
Contra hostes fidei, sædis fragosq; lupos.

Ambo

*Ambro florentes studijs, virtutibus ambo,
 Collustrant fidei dogmata, luce noua.
 Doctores similes si ferrea secla tulissent,
 Non essent tantis omnia plena malis.
 Prodyt in lucem pridem Confessio diui
 Aurelij, in certos illa redacta locos:
 Nunc limata datur similis Confessio: vera
 Ambrosiusq; senex Ambrosia fruitur.
 Huc igitur rerum Lector studiose sacrarum
 Adsis, percipias commoda multa breui.
 Debentur tibi, Nopeli doctissime, grates
 Magna, pro vigili sedulitate tua.
 Quicquid in Ambrosio sparsum est, id cogis in vñ,
 Atque suis per te reddita quaque locis:
 Maxima commoditas methodi, pulcerrimus ordo,
 Ad veteres Patres, hac via monstrat iter:
 Non est hoc truncare Patres, accendere lumen
 Est potius, Rescicit grata animos breuitas.
 O vtinam detur Patrum illustrata sacrorum
 Cetera cum methodo scripta videre pari.*

H E N D E C A S Y L L A B V M
 Phaleuciũ God. Mylandri humanio-
 rum litterarum professoris Agrip-
 pinę in Gymnaf. Laurent.

E Cquid hęc olet obujs lucernam
 Tantum naribus, vt Cleanthis olim
 Lecythis? Liber, erutus profundo
 Intima Ambrosij patris medulla,
 Nopeli studio Licentiati:
 Nopeli, pietate, moribusque

Excel-

Excellentis, & eruditione :
Quo mysta venerabili, atque sancto
Gaudet Insula Casaris Decano:
Quo Laurentiades palam Camena
Accepisse fatentur a magistro
Quondam non modicam docente laudem:
Vnde adhuc meminisse nomen eius
Ipsis est volupe, atque gratiosum.
Donec Ambrosij labor beati
Viuet, ambrosius manebit isto
Fama Nopelius labore paria.

ALIVD
ALBERTI HERONIS FRI-
sij, Philosophiæ Professoris in Gy-
mnasio Laurentiano, Iam-
bicum trimetrum.

Καιρός τὸ πρὶν τέτυκται ἑκκλησίας,
καθ' ὃν τέθηλε παμπλήτοισ ἀοιδίμοις
θεῶν λογίων ἐρμηνεύσιν ἀνδρασι :
ὃν ἵχρεσιν βαδίζειν σερητὸν τοῖς γε νῦν,
ὅσοι μείρονται τῷ βαθεῖ τοῦ πνεύματος
ἐγκόπτειν, καὶ ἱερᾶς γραφῆς νοῦν εἰδέναι.
φεῦ ἡμῶν εἰς τὸ χεῖρον τ' μεταλλαγῆς.
αὐτὰρ καὶ τῶν παλ' ἀχμασάντων ἀνέρων
ἄλλον μακρῶ ὑπερβέβηκεν ἄτερος.
ἦν ἵχρεῶν ἡμῖν τοῦ παντός συλλόγῃ
εἰνὰ προτιμᾶν, ὡς ἔχοντ' ἄλλων πλέον :
καίπερ τὸ πρῶγμα τοῦτ' σφόδρ' ἐπίφθορον
παρ' ἀνθρώποισιν, οὐκ ὁμῶς τι δέδιδε

μή τις μ' ἀγίων ἐν ὄργῃ σὺν ἄχρηκώτων,
ἀν Ἀμβρόσιον πανσέπλον ἱερῆ ἰταλῶν,
οὐ μὲν προκρίνω συμπάντων ἀπαξ ἀπλῶς,
φῶ δ' ἐν τοῖς ἄλλοις ἀσράφαι φάει λάβρω.
εἰ γὰρ σκέψαιο τ' ἀνδρὸς τὴν ευγλωπίαν,
πολλοῖς γε τοῖ πεποικιλταὶ αὐτοῦ λόγος
ἀνθεσσιν, οὔτε ζῆλον ἤθηνα τῶνεί,
χὲ πρὸς ᾧ φαίνει ἐκ θεοῦ κάτ' ἄχρον νόον.
ἐπεὶ ᾧ οὐ περὶ τόσσον πᾶσι σχολῆς,
ὡς τέυχη αὐτοῦ ἐξελίθειν νήριθμα,
παντ' εἰς ὄψιν μίαν ἄγεν Νωπέλιος
Ἀμβροσσίου ἔργων τὰ χαριώτατα
πρὸς δογμάτων ἐφευσμένων ἀνατροπῆν;
ἢ ἐκκλησίῃ δις ἰνάσσεται τὸ νῦν
χὲ ἔγγυς ἤλθε καππεσεῖν εἰς τ' ὕδαφος.
μέγαν γὰρ εἰκὸς τὴν ῥοπῆν τὸ οὐνομα
αὐτοῦ πρὸς ἀρετικῶν ἔξειν ἐπιτροπῆν.
παῦροι γὰρ εἰς τόθ' ἄνοίας ἐφθασαγ,
ὡς ὄγκον οὐ δυσωπηθῆν' ἀυθεντίας
ἦν πὰρ πάντες ἔχει μέγας Ἀμβρόσσιος.
εἰκῆνο λῶσε σ' ἠβυλῆθην οὐ λαθεῖν,
ὅσις γε τῆ παρούση ἐντέυξῃ βίβλω,
ἵνα γνοίης ὅτι πᾶν ὃ τ' ἀπάνωο,
Νωπέλιος σέ χρῆ πόνοισι προσγέμειν.

c

ELO.